

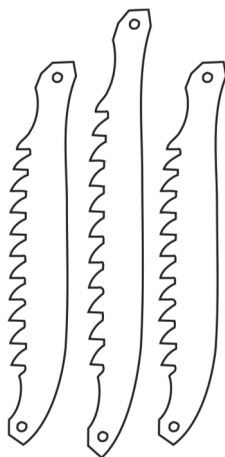
Siljan kommune

Plan mot

Vold i nære relasjoner 2019

Kommunestyrets vedtak 17. desember 2019

Vold i nære relasjoner 2019

1. Mål	2
2. Planprosessen	2
3. Føringer i nasjonale planer	3
4. Målgruppe	3
5. Kommunenes ansvar	4
6. Lovregulerte plikter og rettigheter	4
7. Definisjoner på vold	6
8. Omfanget av vold i nære relasjoner	9
9. Konsekvenser av vold	10
10. Sårbare grupper	10
11. Oversikt over hjelpetilbud	12
12. Våg å se - tør å spørre	14
13. Ha mot til å handle	15
14. Tiltak for koordinering og organisering	16
15. Nettressurser	17

1 Mål for planen

Alle ansatte i Siljan kommune skal bry seg og handle når de er vitne til eller mistenker vold. Utøvelse av vold er straffbare handlinger i strid med norsk lov, og et angrep på grunnleggende menneskerettigheter. Det er et alvorlig samfunnsproblem både ut fra helse-, likestillings-, oppvekst- og livsløpsperspektiv. Vold skal ikke unnskyldes eller bortforklares, som et kulturfenomen eller annet, som kan bidra til noen form for legalisering.

Siljan kommune ønsker å styrke arbeidet for å forebygge og å avdekke vold i nære relasjoner, slik at innbyggere får nødvendig hjelp og beskyttelse. Det er viktig å ha bevissthet om at vold utøves i alle samfunnslag, mot både barn og spedbarn, kvinner, menn, gamle som unge. Vold påfører betydelig lidelse, og de helsemessige konsekvensene kan være omfattende og potensielt livstruende. I tillegg til de store konsekvensene for den enkelte, har vold også store samfunnsøkonomiske kostnader. Alle må gjøre sitt for å forhindre at noen utsettes for vold, og når det gjelder barn må **barns beste** være et overordnet prinsipp.

Hovedmålet for handlingsplanen er: **Alle som bor og oppholder seg i Siljan skal leve sine liv i trygghet- uten vold**

Et liv uten vold, regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017, oppfordres kommunene til å utarbeide kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. Formålet med en kommunal handlingsplan er å forebygge og øke fokus på vold i nære relasjoner i kommunene, og sikre at berørte parter får et tilrettelagt og helhetlig hjelpetilbud, samt styrke kunnskapsnivået til kommunens ansatte og videreutvikle samarbeidet mellom faggrupper, instanser og forvaltningsnivå.

Handlingsplanen inneholder kunnskap om vold, bekymringstegn og hva man skal gjøre når en bekymring oppstår. Den skal være et verktøy for å forhindre, avdekke og håndtere all form for vold i nære relasjoner. Gjennom bevisstgjøring og kunnskap om vold i nære relasjoner ønsker vi å formidle en holdning om nulltoleranse mot vold og seksuelle overgrep.

Handlingsplanen skal bidra til at alle som arbeider og/eller er i kontakt med barn, unge og voksne i alle aldre, skal **våge å se, tørre å spørre** og ha **mot til å handle** slik at volden opphører. Informasjonen i handlingsplanens kunnskapsoversikt er rettet mot alle ansatte i førstelinjetjenesten, men er også rettet mot alle innbyggere i kommunene. Det kan være foresatte, øvrige familiemedlemmer, venner, medelever, naboer, kolleger, offentlige nettverk og/eller frivillige i foreninger, menigheter eller fritidsarenaer som har en bekymring knyttet til et barn, en ungdom eller en voksen.

2 Planprosessen

På initiativ fra helseavdelingen ble det nedsatt en tverrfaglig arbeidsgruppe bestående av; kommunalsjef for helse, leder for forebyggende tjenester, helsesykepleier,

kommunefysioterapeut, psykisk helsearbeider, leder av PPT, barnevernleder og leder for pleie og omsorg.

Involvering fra kommunens ulike tjenester har bidratt til en første kartlegging i forhold til vold i nære relasjoner. Kartleggingen viser at det er stor avstand mellom hva tjenestene avdekker eller har kjennskap til, og det omfanget nasjonal statistikk viser. Tjenesteutøverne opplever temaet som utfordrende og gir uttrykk for behov for kompetanse innenfor fagfeltet.

3 Føringer i nasjonale planer

3.1 Nasjonale handlingsplaner

Arbeidet med å forebygge, avdekke og sette inn tiltak mot vold i nære relasjoner styres av flere nasjonale føringer, både i lovverk, handlingsplaner og forskrifter. Her vil vi trekke frem de nasjonale føringene det er viktigst å kjenne til:

- Regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep 2017-2021
- Regjeringens handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangs-ekteskap og kjønnslemlestelse, Retten til å bestemme over eget liv 2017-2020
- Regjeringens strategiplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom, Barndommen kommer ikke i reprise 2014–2017
- Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner, Et liv uten vold 2014-2017
- Regjeringens handlingsplan mot voldtekt, 2012-2014

Planene inneholder mye informasjon og forskning på tematikken og er nyttige oppslagsverk for å hente mer kunnskap om temaene. Alle har fokus på forebygging og bekjempelse av vold, og inneholder tiltak for å oppnå dette.

4 Målgruppe

Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress forekomststudie (2014) har avdekket at et betydelig omfang av den norske befolkningen opplever vold i nære relasjoner, og at det kan ramme uavhengig av alder, sosial status og deltagelse, og kultur.

Etter innspill fra kommunens ansatte kom det frem behov for å styrke arbeidet med å forebygge og avdekke vold innen alle tjenester i helse, oppvekst og folkehelse/kultur.

5 Kommunens ansvar

Handlingsplanen pålegger kommunen som arbeidsgiver ansvaret for å sikre at alle ansatte i kommunen har tilstrekkelig kunnskap om meldeplikten og at de er trygge på praktiseringen av den. Videre pålegger den kommunen å sørge for at alle kommunalt ansatte har tilstrekkelig kunnskap om hvem de skal kontakte ved bekymring om en innbygger de har kontakt med er utsatt for vold, eller det er spørsmål om melde- og/eller avvergeplikten er utløst. Kommunen har også ansvar for at kommunens innbyggere har tilgang til et fullverdig krisesentertilbud.

Kommunen, i form av både barnevern, psykisk helsetjeneste og sosialtjenesten i NAV, har også ansvar for oppfølging av voldsutsatte, deres familie og pårørende. Herunder kommer også en lovfestet plikt til å gi opplysning, råd og veiledning (helse- og omsorgstjenesteloven §3-3, barnevernloven §6-1, sosialtjenesteloven §17) og en lovfestet rett til individuell plan (helse- og omsorgstjenesteloven §7-1, sosialtjenesteloven §28, barnevernloven §3-2a).

Kommunen har en lovfestet plikt til å gi opplysning, råd og veiledning.

6 Lovregulerte plikter og rettigheter

6.1 Taushetsplikt

Taushetsplikten skal sørge for å hindre at opplysninger om noens personlige forhold, blir kjent for uvedkommende. Taushetsplikten for offentlige tjenestemenn er forankret i forvaltningsloven § 13. I tillegg er enkelte profesjoner og faggrupper underlagt en særskilt taushetsplikt i ulike særlover. **Men**, taushetsplikten skal ikke være til hinder for å melde fra til politi og/eller barnevern når det er mistanke om at et barn utsettes for vold/sekssuelle overgrep, og/eller lever i vold.

- Vi må regne med at barn ikke forteller om pågående overgrep, og at det påhviler de voksne å finne ut av det. *Tine Jensen: Forsker I/professor, UiO/ ph.d. psykologi*

Som hovedregel skal offentlige ansatte innhente et informert samtykke fra den vi hjelper, til å ta kontakt med andre deler av hjelpeapparatet. Om dette ikke er mulig, er taushetsplikten ikke til hinder for at tjenesteapparatet kan drøfte en sak anonymt (det gis da ingen opplysninger som er egnet til å identifisere konkret sak eller person).

6.2 Avvergeplikt

Avvergeplikten er en plikt hjemlet i straffeloven §196, om å avverge en straffbar handling ved å melde fra til politiet, eller på annen måte søke å avverge en straffbar handling. Avvergeplikten gjelder når det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at en straffbar handling er eller vil bli begått. Avvergeplikten opphever taushetsplikten. Denneplikten gjelder ikke bare for offentlige tjenestemenn, men også privatpersoner.

6.3 Meldeplikt til barneverntjenesten

Alle offentlige instanser har plikt til å melde til barneverntjenesten om barn som utsettes for vold/sekssuelle overgrep, eller er vitne til vold. Enkelte instanser og tjenester har særlige lover som regulerer virksomhetenes bestemmelser om taushetsplikt, opplysningsplikt og opplysningsrett. Tjenestens egne rutiner skal følges når melding skal sendes barnevernet.

6.4 Opplysningsplikt til barneverntjenesten

Dette er en lovpålagt plikt til å gi opplysninger. Opplysningsplikten overfor barneverntjenesten omfatter både en plikt til å melde fra på eget initiativ og til å gi opplysninger ved pålegg fra barnevernstjenesten. I saker hvor det foreligger mistanke om at et barn blir utsatt for vold eller er vitne til vold i familien, er det barneverntjenesten eller politiet som vurderer om og når omsorgspersoner skal informeres. Opplysningsplikten er tatt inn i loven for å sikre at saken er så godt opplyst som mulig, slik at beslutninger tas på best mulig grunnlag.

6.5 Anonymitet

Den som gir opplysninger til barneverntjenesten er ikke sikret anonymitet. Om barn er utsatt for hendelser som kan utløse opplysningsplikten, f.eks. vold i hjemmet, skal melder gi seg tilkjenne. Ansatte i det offentlige kan ikke sende anonyme meldinger til barnevernet.

6.6 Anmeldelse

Vold i nære relasjoner er undergitt ubetinget offentlig påtale, og politiet bør i størst mulig grad ta ansvaret for at anmeldelse blir skrevet. Det er i slike saker ikke nødvendig for en fornærmet å anmelde det straffbare forholdet selv. Politiet kan på selvstendig grunnlag iverksette etterforskning når de er kjent med at noen er utsatt for vold i nære relasjoner.

6.7 Privatpersoners plikt til å handle

Alle har en moralsk forpliktelse til å handle dersom man mistenker at noen er utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Privatpersoner kan melde bekymring anonymt til barnevernet og er ikke bundet av samme regelverk som en offentlig ansatt. Avvergeplikten er derimot lik for alle.

6.8 Barnekonvensjonen

Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får den personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil.

I vurderinger og handlinger gjeldende barn og ungdom ønsker vi å presisere at det grunnleggende argumentet skal være **barnets beste**, jf. Barnekonvensjonens artikkel 3 nr 1. Dersom du er usikker

på hva du ser, men vurderer at det vil være til barnets beste om noen ser nærmere på saken, kan med andre ord din meldeplikt være utløst. Melding, eventuelt anonyme drøftelser for å avklare meldeplikten, bør da alltid finne sted.

7 Definisjon på vold

All vold kjennetegnes av det å påføre skade eller smerte, og det å skremme eller krenke andre. Vold er mange typer handlinger hvor hensikten er å styre eller tvinge andre. Vi bruker *Per Isdals definisjon på vold*.

Begrepet *nære relasjoner* bør også defineres. I den nasjonale handlingsplanen *Et liv uten vold* defineres det som at voldsutøver og voldsoffer har en nær relasjon, som nåværende eller tidligere kjæreste, samboer eller ektefelle. Det kan også være søsken, foreldre, besteforeldre, eller andre nære slektninger. Videre i planen står det: «*Enhver voldsutøvelse er en krenkelse av den som rammes, men forholdet mellom utsatt og gjerningsperson er av stor betydning for hvordan volden oppleves. Smerten over å bli utsatt for et overgrep fra en nærstående person kommer i tillegg til selve volden*».

Volden utøves ofte i hjemmet der en skulle forvente å være trygg. Volden trenger ikke skje daglig, men det kan oppleves slik fordi frykten for vold alltid er til stede. Det kan være en påkjenning å alltid måtte være «i beredskap», og en strategi kan være å undertrykke egne signaler og følelsesreaksjoner på fare. Dette kan innebære at en etter hvert kan oppfattes som likegyldig og distansert. Når barn går i konstant beredskap kan det resultere i endringer i hjernens fungering. Når vold eller frykt for vold blir en del av hverdagen kan det bli vanskelig å forstå hva som er «normalt» og hva som «ikke er normalt».

Mye av ungdommers liv foregår på digitale og sosiale plattformer, og dermed blir dette også arenaer der seksuelle krenkelser og mobbing foregår. Det faktum at krenkelsene når barn og unge selv der de skulle være trygge; hjemme, bak lukkede dører på jente- og gutterommet, når som helst på døgnet, gjør at kommunes handlingsplan også inkluderer denne formen for vold.

7.1 Ulike former for vold

Vold har mange ulike former og uttrykk. Ofte er det også glidende overganger mellom disse voldsuttrykkene. Det er viktig å være klar over at psykisk vold og frykt kan være like skadelig som fysisk vold, og at å være vitne til vold også er å være utsatt for vold. Utøver man vold ved for eksempel skremme min partner med sinnet mitt eller er de som egentlig skal stå meg nærest, redd for meg? Eller er man utsatt for vold er det vanlig å være i tvil på om man faktisk utsettes for vold fra sine nærmeste, eller om der er «noe galt» med en selv.

7.1.1 Digital vold

Er krenkende meldinger, kommentarer og bilder som rettes til enkeltpersoner, grupper av personer eller publiseres i full offentlighet. Internett og mobiltjenester er effektive arenaer for å spre tekst, bilder og filmer og har derfor også blitt arenaer for trakassering, krenking, trusler, utpressing og overgrep. Det er raskt, det er enkelt og avsender kan være anonym og/eller bruke en falsk profil. Meldinger, kommentarer og bilder kan rettes til enkeltpersoner, grupper av personer eller publiseres i full offentlighet. Tekst og bilder som er publisert på nettet kan være svært vanskelig å få slettet helt. Dette kan være til stor belastning for den som utsettes.

7.1.2 Fysisk vold

Er handlinger som skader eller smerter direkte på kroppen. Det er alt fra å holde noen fast eller gi ørefik, sparke, slå, klype, klore, bite, dytte, lugge, ta kvelertak etc., til angrep med ulike gjenstander, våpenbruk, brennemerking, tortur og drap.

7.1.3 Psykisk vold

Virker gjennom å skremme, ydmyke, kontrollere og isolere. Det omfatter handlinger som utskjelling, gjentatt sårende kritikk, utstrakt kontroll over andres bevegelser, direkte og indirekte trusler, forhør, overvåkning, latterliggjøring, kjefting og nedvurderende ytringer (verbal vold). I parforhold og familier kan man si ting som man angrer på. Det defineres som psykisk vold når det gjentar seg igjen og igjen, uten hensyn til den andres følelser.

7.1.4 Latent vold

Er trusselen om vold, dersom den utsatte ikke gjør som voldsutøveren ønsker. Volden "ligger i lufta". Den som er utsatt kan merke dette svært godt, mens den kan være vanskelig å få øye på for andre, fordi den handler om hentydninger til tidligere voldshistorie, som utenforstående ikke kjenner.

7.1.5 Materiell vold

Innebærer blant annet å knuse gjenstander, slå i veggen eller bordet, kaste mat eller lignende, ødelegge den andres personlige eiendeler. Dette er vold fordi det er skremmende å se et annet menneske ødelegge ting i sinne, og fordi det kan hende at man ødelegger noe som har betydning for andre, og slik såre/krenke/skremme den andre.

7.1.6 Seksuelle overgrep mot barn

Seksuelle overgrep mot barn er forhold hvor barn og ungdom dras med på seksuelle handlinger som de ikke er modne for, samtykker til eller forstår. Overgriperen utnytter barnets avhengighet

eller egen posisjon. Overgrepene bryter med sosiale tabuer i familie og sosialt miljø og er ulovlig. Incest innebærer seksuelle forhold mellom nære familiemedlemmer, eller mellom en voksen i en foreldrerolle og et barn. Seksuelle overgrep omfatter seksuell krenkende atferd, seksuell handling og seksuell omgang.

7.1.7 Seksuell vold

Innebærer voldtekter og seksuelle overgrep, men også andre krenkende eller fornedrende seksuelle handlinger, eller å måtte være vitne til dem. Seksuell vold i kjæresteforhold kan være at man blir presset til å ha sex, ha sex på måter som man ikke vil, ubehagelige seksuelle kommentarer eller kroppsspråk.

7.1.8 Seksuell trakassering

Er en samlebetegnelse på oppførsel som kan gjenkjennes på to trekk:

1. Den spiller på kjønn, kropp og seksualitet. Dette trekket er det som skiller seksuell trakassering fra annen type mobbing.
2. Den føles ubehagelig, nedverdiggende eller truende. Det er dette som skiller seksuell trakassering fra for eksempel flørting, som jo også spiller på kjønn, kropp og seksualitet. Flørting er gøy og hyggelig for begge parter. Seksuell trakassering er ubehagelig for minst én av partene.

7.1.9 Vold i kjæresteforhold

Følger ofte mønsteret av en sirkel hvor det etter en voldssituasjon kommer en god periode/ repareringsfase før ny spenningsoppbygging leder fram til ny voldsepisode.

Tiden mellom hver voldsepisode kan variere, og voldsepisodene blir gjerne hyppigere ettersom tiden går. Det som er viktig, er at den som blir utsatt for vold, er klar over og kjenner igjen denne sirkelen, fordi mange opplever å få sterkt håp i repareringsfasen, og dermed bli overrasket når de igjen utsettes for vold. Ved hjelp av denne sirkelen kan den som lever i et voldelig parforhold forstå hva som skjer på en bedre måte.

7.1.10 Æresrelatert vold

Er vold utløst av et behov for å ivareta eller gjenopprette ære innenfor en familie eller en gruppe. Kulturelle momenter som ære, dydighets- og lydighetskrav, patriarki og kollektivism er sentrale beveggrunner. Kjønnslेमlestelse og tvangsekteskap er alvorlige eksempler på slik vold. Volden er ofte strukturell og kan omhandle ulike former for sosial utstøting, isolering, ryktespredning og stigmatisering.

7.1.11 Kjønnslेमlestelse

Kjønnslेमlestelse, eller kvinnelig omskjæring, er en gammel praksis som tradisjonelt har vært oppfattet som en god og moralsk verdsatt handling i mange samfunn. I disse samfunnene har kjønnslेमlestelse vært

en smertefull, men nødvendig sedvane for at jenter skulle utvikle seg til sosialt verdsatte kvinner, hustruer og mødre.

Norske myndigheter lovfestet i 1995 forbud mot kjønnslemlestelse av jenter og kvinner bosatt i Norge. Kjønnslemlestelse er helseskadelige inngrep på jenter og kvinners kjønnsorganer.

7.1.12 Sosial kontroll

Er ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer. Det er vanlig at foreldre setter grenser for sine barn som en del av barneoppdragelsen, men noen ganger settes det helt urimelige begrensninger som kan bryte med den enkeltes rettigheter i henhold til blant annet barnekonvensjonen og norsk lov. Det kan handle om valg av venner, kjæreste, seksualliv, kjønnsidentitet eller seksuell orientering. I noen tilfeller er volden en systematisert del av oppdragelsen. Sosial kontroll kan ramme barn som har bakgrunn fra andre land, men kan også ramme for eksempel etnisk norske unge som vokser opp i lukkede trossamfunn.

7.1.13 Strukturell vold

Omhandler ulike former for sosial utstøting, isolering, ryktespredning og stigmatisering. I følge *Johan Galtung* er strukturell vold en form for vold hvor sosiale strukturer eller sosiale institusjoner skader mennesker gjennom å forhindre at deres grunnleggende behov oppfylles.

7.1.14 Økonomisk vold

Er kontroll over den voldsutsattes økonomi, eller trusler og tvang i økonomiske spørsmål. Konsekvensen er ofte økonomisk underdanighet og avhengighet.

8 Dette vet vi om omfanget av vold i nære relasjoner

Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress' forekomststudie (NKVTS 2014) konkluderer blant annet med at vold og seksuelle overgrep forekommer relativt ofte i den norske befolkningen, og er klart assosiert med psykiske helseproblemer. De skriver videre at vold og overgrep er å betrakte som et alvorlig folkehelseproblem.

Omfangsundersøkelser gjennomført de siste årene anslår at mellom 75 000 og 150 00 personer årlig utsettes for vold i nære relasjoner. Antall personer som utsettes for vold i nære relasjoner, er av et slikt omfang at det er definert som et samfunnsproblem i Norge. Kostnadene anslås til 4–6 milliarder kroner årlig.

- 21% av alle barn utsettes for mindre alvorlig vold av sine foreldre og 6 % av ungdom i Norge oppgir å ha opplevd alvorlig fysisk vold fra minst en forelder i løpet av oppveksten

- I Norge har mellom 56 500 og 76 000 hjemmeboende personer har vært utsatt for vold eller overgrep etter at de fylte 65 år, Voldsutsatte eldre kontakter i liten grad tjenesteapparatet for hjelp.
- Partnerdrap utgjør en fjerdedel av alle drap i Norge. En gjennomgang av 177 partnerdrapssaker viser at syv av ti av dem som har blitt drept av sin partner, har vært utsatt for partnervold før drapene. I fem av ti partnerdrap var det registrert fem eller flere episoder.
- Man regner med at kun 25 prosent av volden kvinner utsettes for av nærstående, anmeldes. *Et liv uten vold, s.6.*

9 Konsekvenser av vold

I NKVTS sin forekomststudie sammenlignes også funn fra andre lignende studier i inn og utland. Det kommer frem funn som viser at mennesker utsatt for vold og overgrep har økt utsatthet for psykiske helseproblemer, økt utsatthet for somatiske helseproblemer, suicidalitet, overvekt, tidlig død og medikamentbruk. I den nasjonale handlingsplanen trekkes det frem at vold kan ha store økonomiske konsekvenser for den utsatte, i form av at det i negativ grad påvirker muligheten til deltagelse i studier og arbeidsliv.

Barn som er vitne til vold påvirkes direkte, og å være vitne til vold er minst like skadelig som å bli utsatt direkte for vold. Dette viser viktigheten av et systematisk forebyggende arbeid for å forhindre at gravide, barn, unge og voksne utsettes for vold. Alt det overnevnte kan vi på samfunnsnivå knytte til utgifter både i sosial- og trygdeytelser, samt kostnader knyttet til støtte- og behandlingstilbud som utsatte har behov for. Ved å forebygge og bekjempe vold sørger vi ikke bare for å øke livskvaliteten til innbyggerne i vår kommune, men det vil også kunne redusere samfunnskostnader og forbedre levekårsstatistikken.

10 Sårbare grupper

Alle som lever i vold inngår i en sårbar gruppe. Mennesker som lever i voldsrelasjonen er gjerne på grunn av belastningen dette medfører frarøvet nødvendig energi og ressurser som kreves for å søke hjelp og bryte ut av relasjonen. I samfunnet deles ofte innbyggere inn i barn, voksne og eldre, og det er alle disse denne planen skal gjelde for. Blant disse finner vi mennesker som på grunn av alder, funksjon eller andre sosiale forhold er spesielt sårbare. Disse gruppene har vi gitt en kort beskrivelse av, da det er grupper vi bør være spesielt oppmerksomme på. Sårbarhet handler ikke kun om sårbarhet i selve volden, men også om å befinne seg i en særlig sårbar situasjon, eller å ikke bli fanget tilstrekkelig opp av hjelpeapparatet.

- Det er rimelig å anta at vold og overgrep påvirker et bredt spekter av livsområder relatert til psykisk og somatisk helse slik som funksjonsnivå, arbeidsevne, sosial støtte og livskvalitet.

10.1 Barn

Barn kan utsettes for vold i oppdragelsesøyemed, ulike grader av omsorgssvikt kan også betegnes som vold. I tillegg er det for et barn like skadelig å være vitne til vold, som å selv utsettes for volden. At barnet er vitne til vold mellom foreldre/foresatte/partner regnes derfor også som å utsette barnet for vold. Å bli utsatt for vold som barn har alvorlige konsekvenser for barnets utvikling. NKVTS' forskning viser også at å bli utsatt for vold som barn øker risikoen for å bli utsatt for vold i voksen alder. NOU rapporten Svikt og svik (2017) avdekker at samarbeidet og samhandlingen rundt barn som utsettes for vold i dag ikke er tilstrekkelig.

10.2 Ungdom

Seksuelle krenkelser blant ungdom er svært utbredt, og krenkelsene er ofte grove. Ungdommene krenker hverandres grenser og de blir utsatt fra krenkelser fra voksne med makt. De vet for lite om hva som er ulovlig og forstår i for liten grad konsekvensene av det som skjer, viser en rapport fra *Barneombudet*. Det er vanlig at foreldre setter grenser for sine barn som en del av barneoppdragelsen, men noen ganger settes det helt urimelig begrensninger. Negativ sosial kontroll kan handle om konflikter som handler om valg av venner, kjæreste, seksuell liv, kjønnsidentitet eller seksuell orientering. Felles for alle som er utsatt for negativ sosial kontroll, uavhengig av kjønn og sosial bakgrunn, er at det handler om frihetsbegrensninger som bryter med rettighetene deres og norsk lov. Det finnes ikke forskning på omfanget av negativ sosial kontroll.

10.3 Eldre

NKVTS sin forekomststudie om vold og overgrep mot eldre i Norge (2017) avdekker at tall for vold og overgrep mot hjemmeboende personer etter fylt 65 år er nesten tilsvarende lik prosentandelen for befolkningen generelt, med ingen signifikante forskjeller mellom kjønnene. Rapporten konkluderer med at voldsutsatte eldre i liten grad kontakter hjelpeapparatet og at vold mot den eldre del av befolkningen er et usynlig samfunnsproblem.

10.4 Mennesker i aktiv rus

Rusmiljøet er belastet med en økt risiko for vold, og halvparten av alle drap i Norge blir begått av rusede personer. Rapporten *Kan dem takke seg selv?* beskriver at volden ofte skjer i en nær relasjon der den rusavhengige utsettes for vold av den som har tilgang til rusmidler. Dette gjør det også vanskeligere for den rusavhengige å bryte relasjonen. Denne gruppen mennesker møter ofte fordommer i samfunnet, dessverre også fra hjelpeapparatet.

Det er også viktig å være oppmerksom på pårørende til mennesker i aktiv rus, da de ofte utsettes for vold av den rusmiddelavhengige.

10.5 Innvandrere

Mange innvandrere innretter seg etter det norske samfunnets lover, regler og verdier når de kommer hit. Noen jenter og gutter vokser derimot opp i Norge uten frihet til selv å bestemme over sitt eget liv, sin egen kropp eller hvem de skal gifte seg med. I noen samfunn blir kvinner sett på som annenrangs borgere og utsatt for vold, overgrep og sosial kontroll, leser vi i *Handlingsplanen Retten til å bestemme over eget liv (17)*. Også innvandrere som gifter seg med nordmenn er en sårbar gruppe. For disse kan mangel på språk, sosial nettverk og kunnskap om rettigheter gjøre det ekstra vanskelig å komme ut av voldssituasjonen.

10.6 Personer med funksjonsnedsettelse

I *Mellom frihet og beskyttelse* trekkes det frem at mennesker med psykisk utviklingshemming utsettes for minst like mye vold som befolkningen for øvrig. Også i denne gruppen er vold å regne som ett betydelig samfunnsproblem. Rapporten synliggjør at størstedelen av denne volden utøves av andre enn familiemedlemmer, men andre personer som over tid har fysisk nærhet og derfor en nær relasjon til offeret. Dette kan være naboer og venner, eller offentlige tjenesteytere i helse- og omsorgstjenester. Under betegnelsen funksjonsnedsettelse regnes også mennesker med fysiske funksjonsnedsettelser. En fysisk funksjonsnedsettelse kan i tilfeller hindre den utsatte fra å både beskytte seg selv og oppsøke hjelp.

11 Oversikt over hjelpetilbud

11.1 Eksterne hjelpetilbud;

- a) Alarmtelefonen for barn og unge tlf. 116 111
- b) Politi tlf. 800 40 008 <https://www.politiet.no/rad/vold-i-naere-relasjoner>
- c) Legevakt og overgrepsmottaket i Grenland tlf. 35 52 22 06 / 116117
<https://www.skien.kommune.no/skien-kommune/helse-og-velferd/akutte-tjenester>
- d) Krisesenteret tlf. 35 50 38 00 <http://krisesenteretitelemark.no/>
- e) Grenland Familiekontor tlf. 35 50 58 70 <https://familieliv.no>
- f) Grenland familievernkontor Bufdir tlf. 35 50 58 70
<https://www.bufdir.no/Familie/Kontor/Grenland/>
- g) DPS Telemark tlf. 35 00 51 00 <https://www.sthf.no>>...>DPS
- h) BUP Skien tlf. 35 00 35 24 <https://www.sthfh.no>> ...>Barn og unges psykiske helse
- i) Senter mot incest og seksuelle overgrep tlf. 35 58 88 80 www.smstelemark.no
- j) Norske Kvinners Sanitetscenter - Veiledningssenter tlf. 35 52 77 05
<https://veiledningssenter.no>
- k) Statens Barnehus Sandefjord tlf. 474 89 933 <https://www.statensbarnehus.no/>
- l) Alternativ til Vold tlf. 35 55 98 00 <https://atv-stiftelsen.no>

11.2 Kommunale tiltak og møtefora

Tiltak nr.	Tiltak	Beskrivelse	Ansvar/tjenesteyter
1	Vedtaks møte	Ukentlige møter	Helse
2	KE- Koordinerende enhet	2 g årlig	Helse, oppvekst, NAV
3	TBU-Tiltaksteam Barn og Unge	2. ganger pr halvår	Helse, oppvekst, NAV
4	BTI- ressursgruppe	Bedre Tidlig Innsats	Oppvekst og helse
5	BTI- Bedre Tidlig Innstas	Kontinuerlig rutine/ tjenesteutvikling. Handlingsveileder/ tjenestekatalog	Oppvekst og helse
6	TPO-team i barnehagene	Felles tverrfaglig drøftingsfora for barnehagene	Barnehage
7	TPO-team barneskole	Felles tverrfaglig drøftingsfora for barneskolen	Midtbygda skole
8	TPO-team ungdomsskole	Felles tverrfaglig drøftingsfora for ungdomsskolen	Siljan ungdomsskole
10	Helsestasjon for ungdom	Forebyggende	Samarbeidsavtale med Skien kommune
11	Jordmortjenesten	Forebyggende	Samarbeidsavtale med Skien kommune
12	Krisesenteret i Telemark Lokalisert i Skien	Siljan kommune har samarbeidsavtale med Krisesenteret i Telemark. Krisesenteret skal sikre et godt og helhetlig tilbud til kvinner, menn og barn som er utsatt for trusler eller vold i nære relasjoner.	Krisesenteret/ barneverntjenesten/ Helse
13	Samarbeidsmøte –politiet og barneverntjenesten	2 g pr år	Politiet og barneverntjenesten
14	Samarbeidsmøte tannhelsetjenesten	1 g pr. år	Helse
15	Grenland familiekontoret	Familiekontoret er lokalisert i Skien. Årlige samarbeidsmøter	Helse og barneverntjenesten
16	Dialogmøte- spesialisthelsetjenesten og helsestasjonen/ barneverntjenesten	STHF DPS og Nome, Skien og Siljan	STHF DPS
17	Politiråd i Siljan	Faste møter	Rådmann, Helse
18	Psykososialt kriseteam	Møtes ved behov Psykososialt kriseteam skal sikre og organisere støtte til mennesker som har vært involvert i ulykker/ kriser og deres pårørende	Helse
19	Alternativ til Vold	Siljan kommune har et samarbeid med Alternativ til Vold i Telemark, som er lokalisert i Porsgrunn.	Oppvekst, barnevernet

12 Våg å se - tør å spørre!

Hvert enkelt individ har ulike reaksjonsmønstre og vil i ulik grad klare å skjule symptomer og volden de utsettes for. Volden kommer som beskrevet også i mange ulike former der flere, som psykisk og latent vold, kan være omtrent umulig å se. Om du tør å spørre, så tør folk å svare, er erfaringen fra politi og hjelpeapparatet. Vi vil presisere at punktene under ikke er et fasitsvar eller en beskrivelse av hver enkelt som opplever vold i nære relasjoner.

Generelle tegn på vold

- Sår og blåmerker, brann- og kuttskader, gjerne flere steder på kroppen.
- Skadeomfanget stemmer ikke med oppgitt hendelse.
- Ingen ulykke eller hendelsen som kan gi skaden blir oppgitt.
- Endring av forklaring på eller ulik forklaring på skade fra forskjellige personer.
- Avtaler endres ofte.
- Partner er ofte med på avtalene.
- Person eller familien motsetter seg hjelp som krever innsyn i familien.
- Hyppige legebesøk/innleggelse på sykehus med diffuse symptomer.
- Reaksjoner ved berøring.
- Sosial tilbaketrekking, isolasjon
- Lav selvtillit, selvbekreftelser og skyldfølelse
- Endring i sinnstemning, økt tristhet nummenhet, økt irritasjon og sinne
- Angst, frykt og depresjoner
- Konsentrasjons- og hukommelsesvansker
- Sen utvikling psykisk og fysisk (barn)
- Søvn- og spiseproblemer
- Selvskading
- Hyppig flytting
- Atferdsendring
- Bruk av rusmidler
- Problemer i samspillet med omgivelsene
- Ensomhet, følelse av å være helt alene
- Tegn på omsorgssvikt/vanskjøtsel (barn, eldre, personer med funksjonsnedsettelse mv)
- Preget av dårlig stell og pleie
- Uegnet påkledning
- Dårlig tannstatus
- Dårlig, manglende eller feil ernæring
- Manglende medisinsk oppfølging
- Manglende tilsyn som resulterer i skader
- Omsorgspersoner med rusvansker
- Lite emosjonelt tilgjengelige foreldre/pårørende
- Barn som er utsatt for seksuelle overgrep
- Endringer i atferd eller sinnstemning
- Seksualisert atferd
- Utagerende eller «pleasende» adferd
- Sårhet, smerter i underliv
- Gjentatte urinveisinfeksjoner, utflod, blod
- Angst, sinne
- Konsentrasjonsvansker
- Psykosomatiske plager
- En kan se fysiske tegn, men i de fleste tilfeller etterlater ikke seksuelle overgrep fysiske spor eller forandringer

Om du har en mistanke, så spør vedkommende! *Ressursen dinutvei.no* bemerker at å stille direkte spørsmål om vold, voldtekt eller andre seksuelle overgrep, enten hendelsene pågår nå eller ligger tilbake i tid, kan være en viktig støtte for den utsatte. Å bli spurt kan oppleves som å bli sett.

13 Ha mot til å handle!

13.1 Privatpersoner

Til deg som er voksen:

Har du mistanke om at mennesker utsettes for vold eller seksuelle overgrep, eller er vitne til dette? Ta bekymringen på alvor!

Rådfør deg med fagfolk:

- Barnevernet i Siljan: 35 94 25 00
- Barnevernsvakta (kveld, natt, helg, høytid): 90 05 33 04
- Telemark Politi: 02800
- Krisesenter i Telemark: 35 50 38 00
- Alternativ til vold Telemark: 35 55 98 00

Nettside vi anbefaler: dinutvei.no

Til deg som er barn/ungdom:

Har du mistanke om at en venn eller medelev utsettes for vold eller seksuelle overgrep, eller er vitne til dette.

Ta bekymringen på alvor!

Å melde fra er ikke å sladre, men å bry seg

Ta kontakt med en voksen du stoler på, for eksempel lærer eller helsesykepleier, eller ring hele døgnet til:

- Barnevernvakta (kveld og natt) 90 05 33 04
- Politi 02800
- Alarmtelefonen for barn og unge fra kl. 15.00 Tlf. 116 111

Her kan du ringe og få råd. Du trenger ikke si hvem du er.

Nettside vi anbefaler: ung.no/vold/

Du kan drøfte bekymringen din anonymt! Som privatperson er du ikke bundet av samme regelverk som en offentlig ansatt. Men avvergeplikten er lik for alle.

13.2 Ansatte

Alle ansatte i Siljan kommune er personlig ansvarlig for å melde fra til politiet og/eller barnevern ved mistanke/bekymring om at et barn eller en ungdom er utsatt for vold eller seksuelle overgrep.

Drøft bekymringen med kolleger og din leder.

Kontakt for råd og veiledning:

- Barnevernet i Siljan: 35 94 25 00
- Telemark Politi 02 800
- Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse: 47 80 90 50

Ved mistanke om at vold/seksuelle overgrep utøves av foreldre/omsorgspersoner skal disse ikke informeres om at melding sendes barnevernet.

Det er viktig å ivareta barns sikkerhet. Ved å informere foreldre om vår mistanke kan vi risikere å utløse ny eller alvorligere vold mot barnet, og vi kan risikere at barnet blir instruert til å ikke fortelle noe til oss hjelpere.

Det er barneverntjenesten eller politiet som vurderer om og når omsorgspersoner skal informeres.

Har du mistanke om eller er bekymret for at en voksen/eldre utsettes for vold og/eller overgrep?

Drøft bekymringen med kolleger og din leder.

Kontakt for råd og veiledning:

- Politiet 02 800
- Vern for eldre 80 03 01 96 <https://www.vernforeldre.no/>

14 Tiltak koordinering og organisering

Tiltak	Beskrivelse	Ansvar	Status
Implementering av planen	Politisk behandling	Helse	2019
Utarbeide felles rutine for håndtering og samhandling	Alle tjenester skal ha rutiner for håndtering av bekymring knyttet til vold/ overgrep i nære relasjoner	Helse/oppvekst	2020
Avdelingenes kompetanseplaner	Det skal utarbeides kompetanseheving for alle enheter	Helse/ oppvekst	Fortløpende
Psykolog i kommunen	Mer detaljert beskrivelse når psykolog er ansatt	Helse	2020
Informasjon på kommunens hjemmeside	Gjøre informasjon om hjelpeinstansene kjent via kommunens hjemmeside	Oppvekst	Forløpende
Tema på personalmøter	Hver tjeneste skal løfte temaet vold i nære relasjoner opp på personalmøter årlig	Hvert enkelt tjeneste	Fortløpende
Fagdag	Halvdagsseminar for oppvekst og helse	Oppvekst og helse	Høst 2020
KS læring	E-læringskurs for ansatte	Helse og oppvekst	Fortløpende

15 Nettressurser

Det finnes en rekke nettbaserte verktøy og tiltak som kan benyttes i forebyggende arbeid, som ikke er tatt med som direkte tiltak i handlingsplanens tiltaksliste. Disse kan hjelpe kommunens tjenester med å gjennomføre tiltakene, og gi et helhetlig tilbud.

15.1 For alle

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress - forskning og rapporter

Dinutvei.no - Nasjonal veiviser til hjelpetilbud, informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner, Voldtekt og andre seksuelle overgrep. Her finner du også en spørsmål-svartjeneste hvor du som stiller spørsmål er anonym.

Hvorlite.no - Politiets informasjonsside om vold i nære relasjoner

15.2 For deg som jobber med barn og unge

- Kunnskapsgrunnlag – Metoder for tidlig identifisering av risiko hos barn og unge. Rapport finnes hos *Helsedirektoratet SNAKKE er et opplæringsprogram for deg som arbeider med å snakke med barn og unge, utarbeidet av RVTS*. Her kan du øve og trene på å avklare hvordan barnet har det. Tilgjengelig på *Snakkemedbarn.no*
- *Jegvilvite.no* - Først og fremst informasjon til barn, men under fanen for voksne får du enkle tips og råd om hvordan du på best mulig måte kan snakke med barn om vanskelige ting.
- *Rettentil.no* er utviklet av RVTS og er et oversiktsverktøy for deg som møter barn og unge som kan være utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse. Den inneholder artikler, oppdaterte definisjoner og fenomenbeskrivelser, samt konkrete råd og refleksjonsspørsmål. Her finner du også en oversikt over viktige deler av hjelpeapparatet og referanser til aktuell faglitteratur.
- Voldsforbyggende og livsmestrende opplæringsverktøy for barnehage og skole. *Jegvet.no*

15.3 Gode nettressurser rettet mot barn og unge

- *Jegvilvite.no*
- *RVTS informasjonsfilm for barn om overgrep mot barn*
- *116111.no* - Informasjon om hva som skjer hvis du ringer alarmtelefonen for barn og unge på mange språk

- *Ikke Greit. Bufdir sin informasjonsbrosjyre med tips og råd til ungdom 13-18 år med tips og råd til hva de kan gjøre hvis de selv eller andre blir utsatt for hatprat*
- *Kroppen min eier jeg, tegnefilmer på NRK Super og veiledningsmateriell fra Redd Barna*
- *Helsesista på Snapchat har en stor følgerskare blant barn og unge. Se og lær!*
- *ung.no*
- *Snakkommobbing.no*
- *unghjelp.no*

15.4 For deg som jobber med eldre

- <https://www.vernforeldre.no/> - informasjonsside og e-læringsprogram for deg som jobber med eldre. Inneholder blant annet interaktiv nettressurs med oppgaver med fokus på hjemmeboende eldre og eldre i institusjon.
- Usynlige overgrep - Brosjyre om Krisesenterets tilbud for alle som møter eldre gjennom sitt arbeid

15.5 For deg som jobber med voksne mennesker med nedsatt funksjonsevne

- *Bufdir har utarbeidet retningslinjer og veiledere ved seksuelle overgrep*
- *Den tause volden - Krisesenterets brosjyre om vold mot mennesker med nedsatt funksjonsevne.*
- *Bufdir Rapport om forebygging av vold i omsorgssenter og botilbud for personer med kognitive funksjonsnedsettelse, psykiske vansker og/eller sosiale problemer*

15.6 For deg som jobber med minoritetsspråklige

- Informasjonsskriv fra Regjeringen om arbeid med negativ sosial kontroll
- dinutvei.no har informasjon på mange språk
- Tvangsekteskap og æresrelatert vold - Bufdirs informasjonsside
- Brosjyrer, filmer og veiledere fra Bufdir
- Hos Krisesentersekretariatet finnes Brosjyre om juridiske rettigheter for mennesker som er utsatt for kriminelle handlinger. Brosjyrer finnes også på disse språkene: arabisk, bulgarsk, engelsk, kurdisk, russisk, somalisk, thai, tyrkisk, urdu

15.7 Kildehenvisninger

- Regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep 2017-2021.
- Regjeringens handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangs-ekteskap og kjønnslemlestelse, Retten til å bestemme over eget liv 2017-2020.
- Regjeringens strategiplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom, Barndommen kommer ikke i reprise 2014-2017.
- Regjeringens handlingsplan mot voldtekt, 2012-2014.
- Nasjonalt senter for vold og traumatisk stress (2014). Vold og voldtekt i Norge – en nasjonal forekomststudie.
- Beskrivelser av ulike former for vold er hentet fra Norsk Helseinformatikk <https://nhi.no/familie/barn/seksuelleovergrep-mot-barn/> og fra Rettentil.no rettentil.no/voldens-psykologi/vold-i-familien
- Galtung, Johan. «Violence, Peace, and Peace Research», i Journal of Peace Research, vol. 6, nr. 3 (1969), s. 167–191.
- Nasjonalt senter for vold og traumatisk stress (2014). Vold og voldtekt i Norge – en nasjonal forekomststudie. bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Vold_og_overgrep_mot_barn/Barn_utsatt_for_vold_i_familien/
- Sandmoe, A., Wentzel-Larsen, T., & Hjemdal, O. K. (2017). Vold og overgrep mot eldre personer i Norge:
- En nasjonal forekomststudie. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 9/2017).
- Vatnar (2015) Partnerdrap i Norge 1990-2012
- Et liv uten vold – Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2014-2017.
- NOU 12/2017 Svikt og svik. Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt
- «Alle kjenner noen som har opplevd det» - Rapport om seksuelle krenkelser mellom ungdom. Barneombudet 2018
- Retten til å bestemme over eget liv. Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020).
- Kan dem takke seg selv? (Aanerød 2015) Krisesentersekretariatet
- Se også nrk.no/dokumentar/1-av-2-drap-begatt-av-rusede-1.11758458
- Grøvdal, Y. (2013). Mellom frihet og beskyttelse?: Vold og seksuelle overgrep mot mennesker med psykisk utviklingshemming, en kunnskapsoversikt. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 2/2013).